

Ю. С. Козловааспірант заочної форми навчання
кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

ОБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В ПОЛОЖЕННЯХ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ

Зазначено, що правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу є сукупністю нормативно-правових приписів, які містяться в актах чинного національного законодавства і з урахуванням їх юридичної сили здійснюють нормативно-правову регламентацію такої діяльності та правовий вплив на суспільні відносини, в межах якої вони виникають і знаходять свій розвиток. Наголошено на важливості виокремлення й характеристики правових засад Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, закріплених на законодавчому рівні. Названо й охарактеризовано основні закони України, які закріплюють правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Зокрема, акцентовано увагу на положеннях таких законів України, як «Про Національний банк України», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». З'ясовано, що важливе місце в системі приписів законів України, на рівні яких закріплено правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, займають акти кодифікованого законодавства, в першу чергу ті, які визначають міру юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у цій сфері суспільних відносин. Серед таких актів названо Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України. Вказано на акти кодифікованого законодавства, положення яких опосередковано визначають правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу: Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Цивільний кодекс України, тощо.

Ключові слова: Національний банк України, державний фінансовий моніторинг, суб'єкт, правові засади, законодавчий рівень, нормативно-правові акти.

Постановка проблеми. Правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу представлені сукупністю нормативно-правових приписів, які містяться в актах чинного національного законодавства і з урахуванням їх юридичної сили здійснюють нормативно-правову регламентацію такої діяльності та правовий вплив на суспільні відносини, в межах якої вони виникають і знаходять свій розвиток. У зв'язку з чим убачається актуальним питання про характеристику окремих із таких правових засад. Зокрема, особливу увагу варто приділити саме правовим засадам, що закріплені в законодавчих нормативно-правових актах.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання про адміністративно-правове регулювання державного фінансового моніторингу взагалі та Національним банком України зокрема були предметом досліджень у наукових працях багатьох учених. Наприклад, це: О. Андрійко, О. Балануца, О. Бандурка, А. Борисенкова, Л. Васильєва, О. Дрозд, О. Джафарова, Ю. Корольов, Н. Лугіна, К. Муравйов, Є. Павліченко, А. Палій, В. Першин, О. Рябченко, Є. Семекліт, А. Фотінюк, Р. Шаповал, С. Шатрава та інші. Однак досить фрагментарно висвітлено питання про правові засади Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Метою статті є надання характеристики правових засад діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, закріплених на законодавчому рівні.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що окрема група нормативно-правових актів, які визначають правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, представлена законами України. Автори сучасної правової енциклопедії зауважують, що закон – це нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної влади законодавчої влади або самого народу, який регулює найбільш важливі суспільні відносини, виражає волю й інтереси більшості населення, втілює основні права людини й інші загальнолюдські цінності та має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів [1, с. 127].

На сьогодні можна назвати значну кількість законів України, які закріплюють правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. В якості одного з основних серед таких законів слід назвати Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 року, положення якого визначають як правовий статус Національного банку, в тому числі як суб'єкта здійснення фінансового моніторингу, так і всі інші напрями його діяльності [2].

Не менш важливим у контексті досліджуваного питання є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2020 року, дія якого спрямована на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Саме в положеннях даного нормативно-правового акта: визначено основні поняття, якими оперують у сфері здійснення фінансового моніторингу; закріплено та розкрито принципи здійснення фінансового моніторингу; наведено систему фінансового моніторингу, в тому числі перелік суб'єктів такої діяльності; визначено фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу; тощо [3].

Правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінан-

сового моніторингу визначені ще в ряді законів України, серед яких слід назвати:

- Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14 грудня 2021 року;
- Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23 вересня 2021 року;
- Закон України «Про страхування» від 18 листопада 2021 року;
- Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15 липня 2021 року;
- Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року;
- Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14 липня 2020 року;
- Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17 грудня 2020 року;
- Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року;
- Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року;
- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року;
- Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року;
- Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 року;
- Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року;
- Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року;
- Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року; тощо.

Аналізуючи приписи законів України, на рівні яких закріплено правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, не можна оминати увагою акти кодифікованого законодавства. Під кодифікованим актом законодавства (кодексом, кодифікованим нормативно-правовим актом) слід розуміти єдиний, зведений, юридично та логічно цілісний, внутрішньо узгоджений нормативно-правовий акт, що забезпечує на науковій основі повне, узагальнене та системне регулювання суспільних відносин у відповідній галузі або підгалузі законодавства [1, с. 322].

Серед актів кодифікованого законодавства, що визначають правові засади діяльності Наці-

онального банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, в першу чергу, слід назвати ті, що визначають міру юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у цій сфері суспільних відносин.

Зокрема, мова має йти про Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, яким передбачено (ст. 234-3) компетенцію Національного банку України щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. При цьому в ст. 255 даного нормативно-правового акта встановлено, що уповноважені особи Національного банку України мають право складати протоколи в справах про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 166-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення:

– порушення вимог щодо здійснення належної перевірки, вимог щодо виявлення належності клієнтів та інших визначених законом осіб до політично значущих осіб, членів їх сімей, осіб, пов'язаних з політично значущими особами;

– неподання, несвоєчасне подання, порушення порядку подання або подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, недостовірної інформації у випадках, передбачених законодавством;

– порушення вимог щодо створення (ведення) та зберігання документів (у тому числі електронних), записів, даних, інформації;

– порушення вимог щодо супроводження переказів інформацією про ініціатора та одержувача переказу;

– порушення вимог щодо відмови від встановлення (підтримання) ділових відносин (проведення фінансової операції);

– порушення порядку зупинення фінансових (фінансової) операцій (операції), а також порядку замороження або розмороження активів, що пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням;

– порушення вимог щодо виявлення та реєстрації фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу [4].

Також слід вказати на приписи ст. 209-1 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, якими встановлено кримінальну відповідальність за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію

легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [5]. Своєю чергою, положеннями Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року регламентовано процедури здійснення кримінального провадження, в тому числі проведення негласних слідчих (розшукових) дій як то моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1) [6].

Окрім цього, слід вказати на акти кодифікованого законодавства, положення яких опосередковано визначають правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу: Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року; Митний кодекс України від 13 березня 2012 року; Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року; Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року; тощо.

Висновки. Отже, правові засади діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу визначені в положеннях багатьох актів чинного національного законодавства, особливе місце серед яких обіймають закони України. Вони визначають: правовий статус Національного банку, в тому числі як суб'єкта здійснення фінансового моніторингу, так і всі інші напрями його діяльності [2]; правовий механізм запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за допомогою здійснення фінансового моніторингу [3]; визначають міру юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері здійснення державного фінансового моніторингу; тощо.

Список використаної літератури:

1. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський [та ін.]; за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 408 с.
2. Про Національний банк України: закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: закон України від 06.12.2019 № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-

-
- Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
5. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
-

Kozlova Yu. S. Objectification of the legal basis of the activity of the national bank of Ukraine as a subject of state financial monitoring in the provisions of the laws of Ukraine

It has been noted that the legal basis of the activity of the National Bank of Ukraine as a subject of state financial monitoring is a set of normative and legal prescriptions that are contained in acts of current national legislation and, taking into account their legal force, carry out normative and legal regulation of such activity and legal influence on public relations, within which they arise and find their development. The importance of distinguishing and characterizing the legal foundations of the National Bank of Ukraine as a subject of state financial monitoring, established at the legislative level, has been emphasized. The main laws of Ukraine, which establish the legal basis of the activity of the National Bank of Ukraine as a subject of state financial monitoring, have been named and characterized. In particular, attention is focused on the provisions of such laws of Ukraine as "On the National Bank of Ukraine", "On prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction". It has been found that an important place in the system of prescriptions of the laws of Ukraine, at the level of which the legal foundations of the National Bank of Ukraine's activity as a subject of state financial monitoring are established, are occupied by acts of codified legislation, primarily those that determine the degree of legal responsibility for committing offenses in this sphere of social relations. Such acts include the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal Code of Ukraine, and the Criminal Procedure Code of Ukraine. The acts of codified legislation, the provisions of which indirectly determine the legal basis of the activity of the National Bank of Ukraine as a subject of state financial monitoring, have been indicated: the Tax Code of Ukraine, the Customs Code of Ukraine, the Budget Code of Ukraine, the Civil Code of Ukraine, etc.

Key words: *The National Bank of Ukraine, state financial monitoring, entity, legal basis, legislative level, normative legal acts.*